

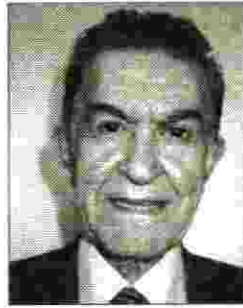
לוי אנריקו

נולד בקרמונה, איטליה

עלה לארץ ב-1945 כרב חובל של הספינה "דלין"

התגייס לפלי"ם באיטליה ב-1945

כתבה: דניאלה רן

ה ע ס נ ה ר י ס ' 0

ילדות ונעורים

אנריקו נולד בקרמונה למשפחה מתבוללת, ששמרה על קשר רופף עם היהדות. בין מיוזעיה של המשפחה היה רפאל קנטוני, דמות מיוחדת, אותה פגש מאוחר יותר בפעילות אנטי פאשיסטית ושוב לאחר המלחמה בפעילות עליה ב'. אביו היה מורה למתימטיקה בבית-ספר וקצת התקשה לקבל את העובדה שבנו לא מעוניין להיות מהנדס, אלא ליבו נמשך לים ודעתו בעניין נחושה. עוד לפני היותו בר-מצווה החליט שעתידי המקצועי בים ובן 14 הלך לבית-הספר הימי SEBASTIAN VENIER בוונציה, שחינך דורות של ימאים, ביניהם ימאים מפורסמים באיטליה.

את אימוניהם הימיים קיבלו הנערים על ספינת מפרש ממונעת ושמה "AMEDEA". ההפלגות על סיפונה היו מוקד המשיכה העיקרי. בתום לימודיו בשנת 1936 היה אנריקו מנוסה בטיפול בחיבל ומפרש ועם ידע בנוויגציה של ספנות חופים. כשרונו וחריצותו הקנו לו את הזכות להפליג כנער סיפון על אוניה, אחד משמונה נערים שנבחרו מכל בתי הספר הימיים באיטליה. המכלית "BRENNERO" הפליגה לבאטום בים השחור ומעבר לניסיון הימי רכש אנריקו מהימאים תפיסת עולם פתוח ואנטי-פשיסטית. עם סיום לימודיו בשנת 1937, זכה בתחרות להפליג כצוער על ה"פטריה", ספינת מטען בת 3000 טון וחמישה טורים של מפרשים. בשובו לאיטליה כעבור מספר חודשים כבר היתה זו איטליה אחרת. כיהודי לא התקבל לצבא וכן נאסר עליו לצאת את גבולות המדינה. על היהודים הוטלו חוקים והגבלות אשר לא רק הכבידו על חייהם, אלא ערערו לחלוטין את מעמדם וזהותם כאיטלקים לכל דבר.

מלחמת העולם השנייה

כמהלך השנים 1938-1943, עסק אנריקו בפעילות אנטי פאשיסטית כעוזרו של רפאלו קנטוני ובעזרה לפליטים יהודים, שהגיעו בתחילה מגרמניה ואחר-כך גם מארצות אחרות. העזרה התבטאה בתמיכה בתנאי קיום וביציאה מאיטליה. תקופה מסוימת עזר בניהול חוות הכשרה חקלאית אשר בוגריה זכו לסרטפיקט ועלו לארץ-ישראל.

עם התקרמות כוחות הברית בתוך איטליה בשנת 1943, ירד אנריקו דרומה והצטרף לאנגלים תוך שהוא מציע את שירותיו למודיעין האנגלי, הם סידרו לו עבודה כקצין ראשון על המכלית "אנארלה", אוניה איטלקית שהוחרמה על-ידי הבריטים. כך שרת בשני כובעים, קצין אחראי על הצוות מטעם האנגלים וכן קצין קישור של הצוות כלפי האנגלים. ה"אנארלה" סיפקה מאזוט לאוניות מלחמה של כוחות הברית, פעולה זו היתה מסוכנת ביותר מחשש של התלקחות והתפוצצות בזמן הפגזה ועבודת התדלוק יומם ולילה ובכל מזג אויר היתה כרוכה במתח רב.

במקביל, עבר את הבחינות לרב-חובל.

בפסח תש"ה, עגנה האוניה בנאפולי, שם ראה אנריקו על לוח המודעות של המפקדה האנגלית הזמנה מהרב של הצי הבריטי להשתתף ב"סדר פסח". בסדר השתתפו גם מאיר בר-רב-האי ויחזקאל סחרוב איתם שוחח אנריקו ארוכות. המפגש עם יהודים ועם אנשים ארץ-ישראלים היווה נקודת מפנה בחייו של אנריקו. לראשונה שמע על השואה, ונחשף לזוועה ומימדיה. עד אז לא ידע על השמדת ההמונים, על הרעב, החולי וההשפלה.

העפלה

פרק זה מבוסס על ראיונות ומסמכים של אנריקו לוי ועל הספרים "תעודה כפולה" ו"מוטות תורן", שניהם מאת ראובן אהרני.

מוקד הפעילות של המוסד לעליה היה באיטליה. לשם נהרו פליטים מרחבי אירופה ומשם התכוונו אנשי המוסד להעלותם לארץ, אם על-פי סרטיפיקטים ואם לא - בכל דרך אחרת. הדרך המעשית ביותר היתה באמצעות אוניות לאנשי המוסד לא היה נסיון ימי, הם לא ידעו איטלקית ולא את מנהגי המקום, ידע חשוב ביותר לפעילות חשאית. פגישתם של בר-רב-האי וסחרוב ברכ-החובל הצעיר, היתה כמתת שמים, שכן לראשונה התאפשר להם קשר עם אדם בעל רקע ונסיון בימאות, דובר איטלקית ואיש הארץ וכן יהודי, כניסתו של אנריקו החלה את העליה החשאית שלאחר המלחמה בדרך הים (לפני המלחמה כבר הופעלה שיטה זו בהצלחה).

חובל איטלקי ומפקדה היה יוסף לנדאור. היא הגיעה לקיסריה בראשית ספטמבר והמעפילים הורדו בעזרת הפלי"ם ללא תקלות.

קנטוני, סיפורו של אנריקו:

"לסיפור הידוע של האוניה 'FEDE' יש פן נוסף אותו חוויתי אישית. ה'FEDE', לה ניתן השם 'דב הוז', עמדה בלה-ספציה ועל סיפונה 675 מעפילים, מוכנה להפליג לארץ. הדבר נודע לשלטונות האיטלקים שדיווחו לבריטים. בקביל לשביתת הרעב שארגן יהודה ארזי, שעוררה תהודה עזה בארץ-ישראל ובאירופה, נחוץ היה גם אקט פוליטי. היה צורך באישיות דמת דרג שתפעל לשחרור הספינה. הפאלו קנטוני קרא בעיתונים על הסיפור ויצר קשר איתו, כיוון שידע שאני פעיל בעליה ב' ונמצא בלב העניינים. קנטוני היה מבכירי המפלגה הסוציאליסטית האיטלקית וידוע בקרב המפלגות הסוציאליסטיות במערב אירופה. הוא הכיר את ארנולד לאסקי, נשיא מפלגת הלייבור באותה עת. קנטוני ידע שלאסקי נמצא באיטליה ואמר לי: 'אנריקו, אנחנו מוכרחים להביא את לאסקי לפדה ואתה תעזור'.

כמובן ששמחתי לעזור ככל יכולתי. קנטוני ידע שלאסקי אמור לעבור על הכביש המהיר מטורינו לרומא, העובר ליד לה-ספציה. ביום המיועד, עמדנו שנינו שעות על שפת הכביש וציפינו למכוניתו של לאסקי. כאשר הופיעה, היה קל לזהותה בגלל הדגלים בקדמת המכונית. אני ממש נכנסתי לכביש והמכונית נאלצה לעצור, בגופי עצרתי אותה. קנטוני ולאסקי החליפו ברכות שאני תרגמתי בשלב ראשון מאיטלקית לאנגלית וחזרה (מאוחר יותר עשה זאת מתורגמן שישב במכונית), ובתום מלים אלה הפציר קנטוני בלאסקי לבוא לראות את הנעשה על הפרה, את המעפילים ומצוקתם.

לאסקי נעתר ולמדודת שהשטח היה סגור למבקרים, ניתן לו עקב מעמדו לעלות על האוניה. הוא דיבר עם משה רבינוביץ' איש פלי"ם וכמו שאומרים: 'אין כמראה עיניים'. הוא השתכנע שיש לעזור למעפילים. ואכן, כשהתדלולו נתנו סטיפיקטים למעפילי הפרה והיא הורשתה להפליג לאחר זמן מה.

רכש

בחורף 1947 יצר אנריקו שותפות עם עוד יהודי ואיטלקי אחד. הם משו אוניה טבועה, ערכו בה תיקונים, בחלקם כמו ידיהם, וקראו שמה 'מוניקה'. אנריקו היה קצין ראשון. הספינה הובילה מלט בקו ספליט-באר-לאדריה-חיפה, שם פרקה אמנם קצת מלט. אך המטען החשוב היה מתחתיו. ביום נפרק המלט ובלילה נפרק נשק המיועד ל'הגנה'.

ספנות בישראל

שמעו של רב-החובל האיטלקי הגיע לד"ר נפתלי וידרא,

למחרת הסדר עלה בר-רב-האי לאנארלה וביקש את אנריקו להבריא 3-4 פליטים לארץ על אונייתו.

למרות הזעזוע שעבר והרצון לפעול בכל דרך אפשרית, הבין אנריקו ששיטת הטפטוף האקראי באוניות מזדמנות אינה יעילה, ועשויה לגרום נזק יותר מתועלת עם חשיפת נוסעים סמויים. הוא הציע לרכוש ספינת דיג ובאמצעותה להעלות מספר רב יותר של מעפילים. ההגיון אמר לו שספינת דיג תהיה האפשרות הטובה מסיבות מעשיות והן: לאחר המלחמה לא היו אוניות אחרות כמעט כנמצא; ספינות הדיג האיטלקיות בנויות מעץ, ויתרונון שאינן מפעילות את מוקשי המגנט המפוזרים בנתיבי הים התיכון וכן קשה יותר לאתרוך באמצעות המכ"ם על ספינות הצי הבריטי. בנוסף, עגנו ספינות דיג רבות ללא מעש בנמלי איטליה, עקב חששם של הבריטים מפעילות חבלנית באמצעותן, ונאסרה יציאתן לים.

במאי 1945 השיג אנריקו רשיון תנועה ברחבי איטליה מהאדמירליות הבריטית והחל לחפש כלי שיט שיתאים להוביל אנשים בטיחות מרבית, מינימום נוחיות ומעל הכל מבלי לעורר תשומת לב. בנמל מוגנפולי מצא אנריקו ספינת דיג בבניה ועוד אחת בבארלטה מצפון לבארי. כמו-כן, שם לב למספר רב של ימאים מובטלים, לאחר שאוניותיהם הוחזרו על-ידי הבריטים והאמריקנים.

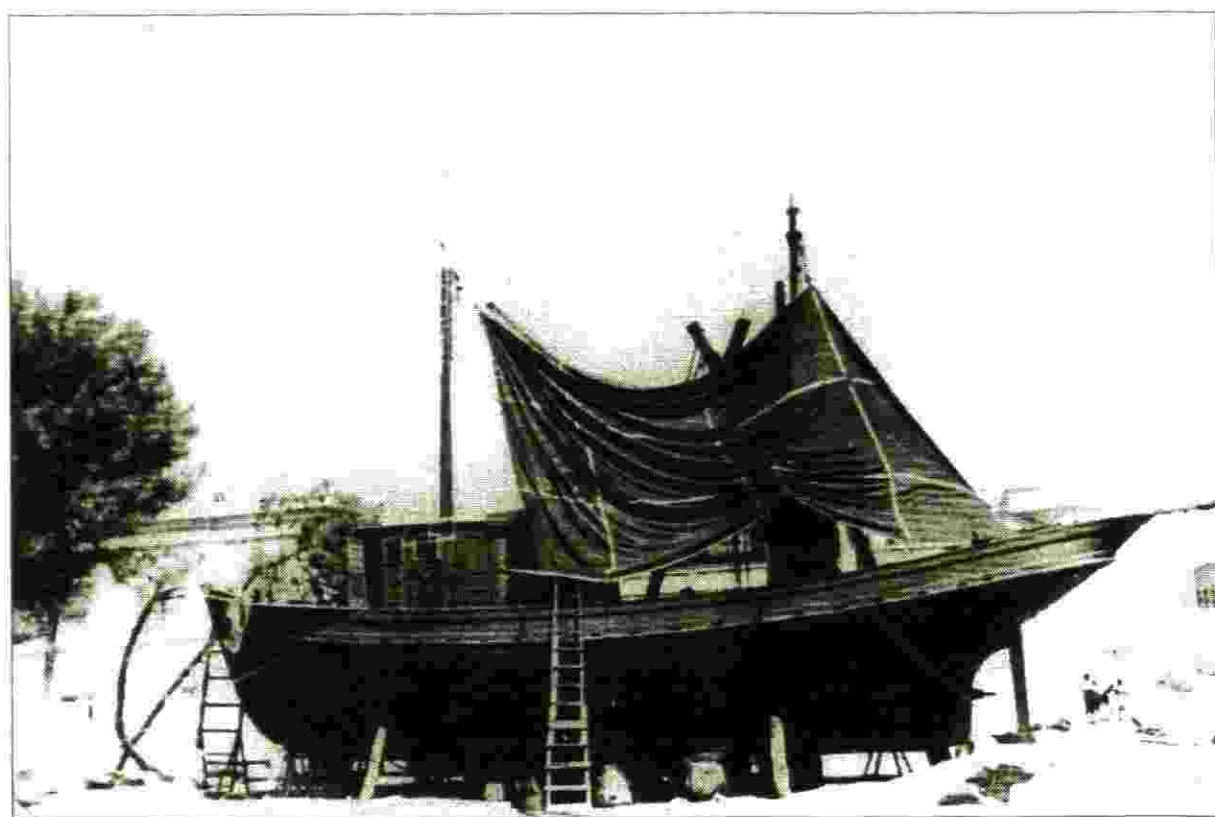
אנריקו קיבל אור ירוק ומטבעות זהב לרכישת סירת דיג וגיוס צוות, ולא פחות חשוב, מפות ימיות עם ציון שדות המוקשים, אשר השיגו עבורו דני שטרן וגורוכוב, אנשי יחידת ה-T.I.G., ממפקדת הצי האיטלקי. כמו-כן דאג אנריקו לדלק, מים ומזון וכן מנוע ומדחף לסירה. בראשית אוגוסט 1945 נערך טקס השקת הספינה, אליו הקפיד אנריקו להזמין את כומר העיירה ואף תרם כסף לכנסייתו. כומר ברך את הספינה, הודה על התרומה ולכל אורך הדרך זכו הארץ-הישראלים לשיתוף פעולה הדוק ונאמן. הספינה כונתה 'דליין' שהיה כינויו של אליהו גולומב, ונרשמה בשם 'דליה' על-פי הצעת אנריקו, שם שצלצל יותר מוכר לפקיד רישום האוניות המהסס.

ב-21 באוגוסט 1945, חודש וחצי בלבד לאחר שהחל אנריקו לפעול, הפליגה הספינה חרש בשעת בוקר מוקדמת ועל סיפונה 37 מעפילים, ביניהם שלוש נשים. רב-החובל היה אנריקו לוי, מפקד ההפלגה היה ישראל חרקובסקי ואריה חייקינד, הוא 'זרובבל', האלחוטאי. ב-28 באוגוסט ירדו המעפילים לחוף קיסריה.

לאחר הצלחת הדליין החליט אנריקו, שניתן ורצוי לרכוש ספינה גדולה יותר, שתהיה יותר בטיחותית ותוכל להוביל יותר אנשים. הוא רכש ספינה נוספת בשם 'נפטון', לה ניתן השם 'נתן א', ועל סיפונה הפעם 73 מעפילים. אנריקו גייס צוות לחבות רב-חובל, מזון, דלק, מים ומפות וכן הדריך את רב-החובל באיזה נתיב להפליג כדי להמנע מפגיעת מוקשים. הספינה הפליגה באוגוסט 1945 עם רב-

אנריקו רב-חובל ואמיל רוזנטל מכונאי ראשי, תפקודו צוערי בית-הספר כימאים לכל דבר. במהלך תקופה זו, יצא אנריקו לגאנה במערב אפריקה והקים שם בית-ספר ימי, כדוגמת בית-הספר בעכו. במסגרת זו איתר מבנה, בנה תוכנית לימודים והקים מערכת פנימייתית. הוא גם רכש באנגליה, יחד עם קומנדר מילר, יאכטה עבור נשיא גאנה-נקרומה. דר' וידרא הקים אז בגאנה את "בלאק סטאר ליין", חברת הספנות של גאנה, ואנריקו היה מעורב באיתור וביצירת קשר עם מספנות לכניית האוניות. כאשר פרש אנריקו מעבודתו כמנהל בית-ספר, קיבל עליו את ניהול נמל אילת ובסיימו תפקיד זה ניהל את נמל אשדוד, משם עבר לעבוד עבור חברת אל-ים בלונדון.

יו"ר מחלקת הספנות והדיג של הסוכנות בחיפה והוא עלה על ה"מוניקה" לראות את הבחור בעצמו. וידרא ביקש מאנריקו לעלות על "הקדמה" וכך החלה הקריירה של אנריקו בספנות העברית. לאחר תקופת הפלגות כרב-חובל על ה"קדמה" תל-אביב וה"אתרוג" של "צים", הקים אנריקו את בית-הספר לקציניים בעכו (לשם עבר מחיפה). עמד לו נסיונו כתלמיד ביי"ס ימי בוונציה. אנריקו איתר את המקום על שפת הים למרגלות חומת העיר העתיקה, גיבש תפיסה לגבי מבנה בית-הספר והעמיד דורות של תלמידים מהם יצאו מפקדים לחיל-הים ואנשי צי הסוחר. אירוע יוצא דופן היה קיומן של שתי הפלגות תלמידים על "נחשון" ו"גפן", אוניות סוחר של צים. כהפלגות אלו, כאשר

הספינה "דליין" עם 37 מעפילים. הראשונה לאחר מלחמת העולם השנייה ב-1945 (בהכנתה למשימה)